

Vergaderjaar 1999–2000

25 694

Pensioenregelingen

Nr. 8

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 17 juli 2000

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹ heeft op 28 juni 2000 overleg gevoerd met staatssecretaris Hoogervorst van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over **de notitie franchises in pensioenregelingen** (25 694, nr. 7).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

De **voorzitter** deelde mede dat de tweede tussenevaluatie van het convenant inzake arbeidspensioenen bij het overleg kan worden betrokken.

Mevrouw **Schimmel** (D66) was van mening dat tweeverdieners en alleenstaanden niet benadeeld mogen worden in hun pensioenvoorziening door de hoogte van de franchise. Uit de emancipatie-effectrapportage over pensioenen wordt wederom de conclusie getrokken dat de kostwinnersfranchise ertoe leidt dat een pensioenresultaat van 70% voor alleenstaanden en tweeverdieners onhaalbaar is. Een verlaging van de franchise kan dit oplossen. Franchiseverlaging leidt, volgens de conclusie van de emancipatie-effectrapportage, tot vermindering van het verschil in pensioenresultaat tussen mannen en vrouwen. Ook uit de pensioenkaart blijkt dat een kwart van de deelnemers een franchise kent ter hoogte van de kostwinnersfranchise. Een groep van 22% heeft een franchise die nog hoger uitvalt. Ook blijkt dat in de periode 1997–1998 en 1998–1999 de franchise van de meeste deelnemers gelijk is gebleven of is gestegen. Slechts bij 1% van de deelnemers is er tussen 1997 en 1998 een verlaging van de franchise geweest. Tussen 1998 en 1999 heeft 2% van de deelnemers een franchiseverlaging gekregen. Hieruit kan enige hoop worden geput, zij het dat het tempo te laag is.

Voorspeld wordt dat voor driekwart van de deelnemers de franchise in de toekomst niet structureel gewijzigd zal worden op grond van beleidsmatige overwegingen. Het kabinet stelt voor, ondanks deze benadering van tweeverdieners en alleenstaanden, geen wettelijk voorschrift voor de hoogte van de franchise in te voeren omdat de vaststelling daarvan bij de sociale partners thuishoort. De overheid mag echter wel opvattingen ventileren over de hoogte van de franchise en volgens de staatssecretaris zou het niveau in de buurt van het wettelijk minimumloon moeten liggen.

¹ Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), voorzitter, Biesheuvel (CDA), Schimmel (D66), Van Zijl (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Kalsbeek (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA), ondervoorzitter, Kamp (VVD), Essers (VVD), Van Dijke (RPF/GPV), Bakker (D66), Visser-van Doorn (CDA), Smits (PvdA), De Wit (SP), Verburg (CDA), Spoelman (PvdA), Van der Staaij (SGP), Örgü (VVD), Harrewijn (GroenLinks), Van Gent (GroenLinks), Bussemaker (PvdA), Balkenende (CDA), Wilders (VVD), Santi (PvdA) en Snijder-Hazelhoff (VVD).

Plv. leden: E. Meijer (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Giskes (D66), Van der Hoek (PvdA), Dankers (CDA), Hamer (PvdA), Kortram (PvdA), Blok (VVD), Van Blerck-Woerdman (VVD), Van Middelkoop (RPF/GPV), Van Vliet (D66), Stroeken (CDA), Schoenmakers (PvdA), Marijnissen (SP), Eisses-Timmerman (CDA), Middel (PvdA), Van Walssem (D66), Weekers (VVD), Vendrik (GroenLinks), Rosenmöller (GroenLinks), Wagenaar (PvdA), Mosterd (CDA), De Vries (VVD), Oudkerk (PvdA) en Klein Molekamp (VVD).

Uit de fiscale wetgeving blijkt echter dat fiscale faciëring op lagere punten begint dan de staatssecretaris voorstelt.

De oriëntatie op het wettelijk minimumloon heeft enige voordelen. De door mevrouw Schimmel eerder genoemde groepering van 22% gaat er dan op vooruit. Waarom is echter het wettelijk minimumloon gekozen? Volgens hun brief zullen de sociale partners zich niet meer automatisch reglementair aan de AOW-ontwikkelingen verbinden. Wel blijft een beleidsmatige oriëntatie bestaan op de AOW. Mevrouw Schimmel meende dat de franchise gekoppeld dient te worden aan de AOW en niet aan het wettelijk minimumloon.

De afspraak in de pensioenconvenanten over modernisering van de kostenbeheersing en flexibilisering was haar bekend. Zij betreurde het dat de staatssecretaris niets voelt voor het instellen van een wettelijk voorschrift bij het hanteren van een maximum franchise. De kostenstijging hiervan is enerzijds bekend, maar anderzijds blijft met name in pensioenregelingen het handhaven van de ouderwetse samenleving een hardnekkig verschijnsel. Mevrouw Schimmel pleitte voor stevige pogingen om de sociale partners tot een behoorlijke franchise te bewegen.

De heer **Van Zijl** (PvdA) memoreerde dat zijn fractie zich betrokken voelt bij dit onderwerp. Met volle overtuiging heeft men enige jaren geleden ingestemd met participatie van de regering in het convenant bij het maken van afspraken met het middenveld over modernisering en kostenbeheersing. Modernisering houdt franchiseverlaging in en kostenbeheersing betekent dat de kosten die met de verlaging gepaard gaan terug te vinden zijn in de pensioenregelingen. Het was in die tijd niet wezenlijk om ten aanzien van de modernisering, wettelijke verplichtingen op te leggen zonder nadere maatregelen ten aanzien van de kostenbeheersing aan te geven. Men vond het toen redelijk dat de sociale partners moesten bezien, hoe beide maatregelen konden worden uitgevoerd. De heer Van Zijl liet er echter geen twijfel over bestaan dat te hoge franchises niet van deze tijd zijn. Tevens achtte hij te hoge franchises in het licht van een goede pensioenontwikkeling onverantwoord. De franchise moet dus naar een lager niveau. Hij vond het echter te vroeg om zich uit te spreken voor een koppeling aan de AOW of aan het minimumloon. Inderdaad is er beweging op dit punt, maar het tempo is te langzaam. Er moet meer haast worden gemaakt, maar de heer Van Zijl wilde echter de werkwijze met convenanten een kans geven. Bij de evaluatie, na 2001, wil hij bezien of beide doelstellingen – kostenbeheersing en modernisering – gehaald zijn. In maart a.s. zal beoordeeld worden of het noodzakelijk is dat van de kant van de overheid een wettelijk voorschrift wordt gegeven omtrent verlaging van de franchise.

Ook mevrouw **De Vries** (VVD) concludeerde dat de franchisekwestie een zaak is van de sociale partners. De uitwerking van het pensioenconvenant moet worden afgewacht. De problemen voor de tweeverdieners en alleenstaanden zijn bekend, maar het is fiscaal mogelijk om individueel bij te verzekeren. Desgevraagd merkte zij op dat alle betrokkenen zélf hun pensioenvoorzieningen betalen. Eenieder kan op dit terrein zijn verantwoordelijkheid nemen. Zij vond het verheugend dat er een trend bestaat voor verlaging van de franchise. Evaluatie hiervan dient bij de behandeling van het pensioenconvenant plaats te vinden. Zij achtte het te vroeg voor een uitspraak over een wettelijke verplichting tot verlaging, omdat bij de evaluatie nog vele andere aspecten aan de orde zullen komen en wacht dus de discussie in 2001 af.

Mevrouw **Verburg** (CDA) prees de brief van de staatssecretaris waarin de eigen verantwoordelijkheid van de sociale partners wordt benadrukt en het pensioenconvenant wordt gerespecteerd. Wel wordt nadrukkelijk aangegeven dat de overheid de verantwoordelijkheid draagt voor een

goed basispensioen in de vorm van AOW en een stimulerende en faciliterende rol heeft ten aanzien van de aanvullende pensioenen vanwege het maatschappelijke belang daarvan. De staatssecretaris geeft tevens in zijn brief aan dat modernisering van pensioenregelingen belangrijk is. Mevrouw Verburg onderstreepte dit punt, omdat veranderende arbeidspatronen als gevolg van maatschappelijk ontwikkelingen, een betere verdeling tussen arbeid en zorg en andere emancipatorische ontwikkelingen invloed op de pensioenpositie hebben. De afname van het aantal kostwinnershuishoudens, de toename van tweeof anderhalfverdieners en de toename van het aantal alleenstaanden vraagt aanpassing of modernisering van pensioenregelingen. Er zal dan ook meer rekening gehouden moeten worden met de pluriformiteit in arbeidspatronen en leefvormen. Dit betreft echter niet alleen de franchise, maar de gehele pensioenregeling, zoals is afgesproken in het pensioenconvenant.

Het is goed dat de staatssecretaris het verschil in verantwoordelijkheid van sociale partners en pensioenfondsen enerzijds en de verantwoordelijkheid van de overheid anderzijds nadrukkelijk erkent. Daarmee stelt hij vast dat franchise een kwestie is van de sociale partners. Hiermee is echter de visie van de overheid niet irrelevant, integendeel. Het nieuwe belastingplan faciliteert de pensioenvoorziening tot 70%. Wanneer nu de franchise te hoog is en mensen die 70% niet halen en zich daarom genoodzaakt zien extra voorzieningen te treffen, heeft dat fiscale gevolgen. Mevrouw Verburg nodigde de staatssecretaris uit, hierop in te gaan en aan te geven op welke wijze hij daarover afstemming heeft bereikt met het ministerie van Financiën.

Een ander belangrijk punt is dat in de sociale zekerheidsrichtlijnen van de EU iedere verwijzing naar een gezinssituatie bestempeld wordt als «directe of indirecte vorm van discriminatie». Hoe ligt het verband tussen het franchisevraagstuk en dergelijke internationaal-rechtelijk normen? De staatssecretaris stelt dat de franchise ongedifferentieerd dient te zijn, omdat pensioen uitgesteld loon is waar geen differentie naar type huishouding bij past. In de praktijk werkt de franchise natuurlijk wel gedifferentieerd uit naar het type huishouden. Wil de staatssecretaris hierop een reactie geven?

De brief van de staatssecretaris van 26 juni maakte inzichtelijk hoe pensioenfondsen en de sociale partners bezig zijn de pensioenen snel en gedegen te hervormen. Daaruit blijkt dat de franchise in toenemende mate omlaag gaat. Het kabinet acht het meest zinvol om de hoogte van de franchise af te stemmen «om en nabij het niveau van het wettelijk minimumloon». Kan hierop een nadere toelichting worden gegeven? Waarom wordt gekozen voor het minimumloon en niet voor de AOW? Bij pensioenvoorzieningen gaat het om lange termijnen en aanpassing van de franchise aan wijzigingen in de hoogte van de AOW of minimumloon zullen niet altijd gevolgd kunnen worden. Daarom zal de AOW, of zoals het kabinet indiceert het minimumloon, altijd slechts een richtpunt kunnen zijn. Het ligt meer voor de hand als men zich richt op de AOW, omdat gepensioneerden geen minimumloon ontvangen maar AOW. Kan de staatssecretaris deze keuze nog eens toelichten?

In de onlangs verschenen nota over het stimuleren van betaalde arbeid kondigt de PvdA-fractie aan dat de franchise omlaag moet, zodat ook mensen met een laag inkomen pensioen kunnen opbouwen. Dit gebeurt al in de praktijk, maar hoe beoordeelt de heer Van Zijl de norm van het minimumloon voor de hoogte van de franchise? Vindt zijn fractie dat mensen met een minimumloon meer pensioen moeten kunnen opbouwen door de franchise omlaag te brengen?

Pensioenen zijn een zaak van lange adem, iets wat voor velen pas veel later speelt. Als het moment van pensioneren daar is, komen niet zelden de tegenvallers. Derhalve is de informatievoorziening van groot belang. Er bestaan wettelijke eisen over voorlichting over pensioenen, met name voor actieven in het pensioenfonds. Wil de staatssecretaris ingaan op de

voorlichting voor «slapende» deelnemers aan pensioenfondsen? Wil hij zijn kijk geven op de mate waarin op dit moment de informatievoorziening vorm krijgt en op welke wijze hij die kan versterken? Mensen moeten de gelegenheid krijgen om op het gewenste niveau van 70% te komen. De notitie verwijst op het verdwijnen van de voor-Oortse AOW-bedragen in 2005, maar voor het overige is de notitie een schets van het franchise-vraagstuk waarbij nauw aangeknoopt wordt bij het convenant. Mevrouw Verburg kon zich tot slot vinden in de notitie en de daarin verwoorde visie. Zij vertrouwde erop dat de modernisering van de pensioenregelingen naar behoren wordt aangepakt.

De heer **Harrewijn** (GroenLinks) wilde wat druk op de ketel houden. Het tempo is te laag. Hij wees hiertoe op de reactie van de Stichting van de arbeid, waardoor de indruk gevestigd wordt dat de sociale partners op de rem trappen. Hij kon zich ermee verenigen dat de richtlijn een koppeling aan het minimumloon of de AOW voor alleenstaanden is. Het verschil tussen beide bedragen is ongeveer f 10. De arbeidspatronen veranderen snel en de franchise moet hieraan worden aangepast. Vooruitlopend op de evaluatie van het convenant zal nog een gesprek plaatsvinden, omdat de invoering van de gelijke behandeling en de uitruil van nabestaanden-pensioen voor ouderdomspensioen met een jaar opgeschort is. Er bestaat zorg of dit past binnen het convenant en de financiële ruimte daarin en of het de sociale partners door dit uitstel niet te gemakkelijk gemaakt wordt om hun financiële doelstellingen te halen. Is dit wellicht een argument om extra druk te zetten op de verlaging van de franchise? Ook de heer Harrewijn is ervoor dat, als het tempo te traag blijft, in maart 2001 de Kamer haar verantwoordelijkheid op dit punt neemt.

Het antwoord van de staatssecretaris

De **staatssecretaris** merkte op dat hij geen voorstander is van wettelijke verplichtingen tot verlaging van de franchise. Wel vond hij het wenselijk dat de franchise verlaagd wordt zodat iedereen een eerlijke kans krijgt, een fatsoenlijk pensioen op te bouwen. Hij beaamde dat als mensen met een lager inkomen, een lagere franchise krijgen en dus meer pensioen opbouwen, zij een hogere pensioenpremie moeten betalen omdat hun inkomen hoger wordt.

Hij signaleerde overeenstemming over het in zijn brief genoemde oriëntatiepunt van het wettelijke minimumloon. De alleenstaanden-AOW als oriëntatiepunt komt op ongeveer f 10 na op hetzelfde niveau uit. De bewindsman koos voor het wettelijk minimumloon en niet voor de AOW, omdat het pensioen van het loon is afgeleid. Het deel van het loon waarvoor de overheid als het ware een garantie afdwingt, is het wettelijk minimumloon. De overheid in Nederland stelt zich voor bepaalde minimumvereisten garant en de sociale partners richten zich op het boven minimale. Een andere reden voor de keuze van de bewindsman was dat het wettelijk minimumloon niet naar leefvormen differentieert en de AOW uitdrukkelijk wel. Desgevraagd benadrukte hij dat het om een oriëntatiepunt gaat. Het is echter een politiek feit dat de Kamer om een richting in dezen vroeg. Een oriëntatiepunt achtte hij echter een betere oplossing dan een wettelijke verplichting op dit terrein.

Gelet op de verdeling van de verantwoordelijkheid – de overheid zorgt voor de basis en de sociale partners verzorgen aanvullende pensioenen – hield de bewindsman zich ver van wettelijke verplichtingen omtrent de hoogte van de franchise. De sociale partners staan middenin een snel veranderende samenleving. In de 21ste eeuw kan een grote groep pensioenfondsen niet meer uitgaan van de fictie van het kostwinners-model anno 1955. Mede als gevolg van het pensioenconvenant zijn ontwikkelingen gaande. In dat convenant is afgesproken dat in het kader van de modernisering van regelingen, de franchises verlaagd worden. De

fondsen waren dit toch al van plan en het kon daarom geen kwaad, dit af te spreken. Tevens is afgesproken dat de forse kostenstijging die daarvan het gevolg is, dient te worden opgevangen in de wijzigingen binnen de regelingen. Voor het opbouwpercentage van de eind- en middenloon-systematiek zijn in de notitie van de staatssecretaris talrijke opties aangegeven. Van de 25 fondsen, die 64% van de salarismassa van de onderzochte 102 fondsen vertegenwoordigen, hebben er 18 de franchise verlaagd. De precieze cijfers zijn nog niet bekend, maar naar alle waarschijnlijkheid is voor een substantieel deel van de deelnemers de franchise al verlaagd. De resultaten van een separaat onderzoek zullen meer inzicht verschaffen. Desgevraagd merkte hij op dat in de pensioenkaart geen concrete streefcijfers opgenomen zijn. Hij achtte het verstandig als de balans in de loop van 2001 wordt opgemaakt.

De bewindsman vond het een logische stap dat de overheid in de fiscaliteit eigen normen stelt. Het departement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is nauw betrokken geweest bij de belastingherziening 2001. Vanaf heden regelt het ministerie van Financiën dit verder. Er zijn duidelijke normen afgesproken en de laatste fase van de belastingherziening is benut om de verschillen tussen de tweede en de derde pijler te verkleinen. Desgevraagd merkte de staatssecretaris op dat het nieuw gekozen oriëntatiepunt een stuk minder differentiërend werkt dan het kostwinnersmodel. Er is geen Europese wetgeving als het gaat om de franchise.

De voorlichting aan «slapende» deelnemers zal worden verbeterd. Dit punt maakt onderdeel uit van de SER-adviesaanvraag over de herziening van het wetsvoorstel 2b PSW. In antwoord op een vraag over het pensioenconvenant in relatie tot het uitstel van de herziening van het wetsvoorstel 2b PSW met een jaar, merkte de bewindsman op dat hij niet de indruk had dat hier een grote spanning zal ontstaan. De totstandkoming van uitruilmogelijkheden is al zo ver gevorderd dat een jaar uitstel niet tot grote brokken hoeft te leiden.

Nadere gedachtewisseling

De heer **Van Zijl** (PvdA) zei in antwoord op vragen van mevrouw Verburg dat sociale partners een grote verantwoordelijkheid op het gebied van pensioenen hebben. Ook de politiek stelt, via het wetsvoorstel 2b PSW, kaders. Franchise en kostenbeheersing, het hart van het convenant, zijn van zo'n groot belang dat op enig moment de politiek moet kunnen ingrijpen. Over een jaar zal de nadere stand van zaken blijken. Dan zal bezien worden of nadere regelgeving nodig is.

Mevrouw **Schimmel** (D66) had minder geduld. In 1985 is de AOW verzelfstandigd en het is vreemd dat de pensioenregelingen een dergelijke beweging niet gevolgd hebben. Uiteraard is zij nieuwsgierig naar de resultaten van de evaluatie, maar als het tempo niet versneld wordt, zal volgens haar ook de PvdA er niet aan kunnen ontkomen, tot versnelling over te gaan. Reagerend op de opmerking dat ook haar fractie akkoord is gegaan met de afspraken in het convenant, merkte zij op dat de Tweede Kamer zelf geen partij is in dezen en daaraan dus niet gebonden kan zijn. Zij benadrukte haar inspanningen over de hoogte van de franchise bij iedere wijziging van de PSW of de fiscale behandeling van pensioenen omdat zij het niet kan uitstaan dat vrouwen nog steeds gediscrimineerd worden bij het uiteindelijke pensioenresultaat.

Mevrouw **De Vries** (VVD) wees naar aanleiding van de opmerking over de verzelfstandiging van de AOW in 1985 op de ontwikkeling van de situatie van tweeverdieners waarbij zich ook een franchiseprobleem voordoet. Zij benadrukte dat zij de resultaten van het pensioenconvenant, dat overigens door een meerderheid in de Kamer gesteund werd, wilde afwachten.

Mevrouw **Verburg** (CDA) vond het niet verstandig vooruit te lopen op de evaluatie van de uitkomsten van het pensioenconvenant in maart 2001. Zij dankte de heer Van Zijl voor zijn genuanceerde antwoord op haar vragen.

De heer **Harrewijn** (GroenLinks) merkte op dat, al is de Kamer geen convenantpartner, zij zich daar toch aan moet houden. Wel moet het duidelijk zijn dat de Kamer alsnog een wettelijke maatregel kan invoeren. Op een gegeven moment moet er uitzicht zijn op het bereiken van het oriëntatiepunt van het wettelijk minimumloon. Hij achtte dit geen inmenging ten aanzien van de sociale partners, omdat de regering ook verantwoordelijkheid draagt voor mensen die geen aanvullende pensioenregeling hebben.

Door opmerkingen van mevrouw Schimmel over de pensioenkaart dreigde een misverstand te ontstaan. Om dit te voorkomen wees de **staatssecretaris** op tabel 2 op de pensioenkaart, pagina 14. Daaruit blijkt dat per 1 januari 1999 slechts 22% van deelnemers aan pensioenfondsen een franchise hebben die hoger is dan het wettelijk minimumloon. Het gaat daarbij dus niet om de helft. Ook na die datum is nog het nodige ondernomen. Het zou hem dus niet verbazen als blijkt dat er in maart 2001 sprake is van een klein probleem dat op het punt staat, opgelost te worden.

De voorzitter van de commissie,
Terpstra

De griffier van de commissie,
Van Dijk